

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
ראשון

היכל
תשיעי

קונטרס י"א ניסן - תש"נ

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א
שניאורסאהן
מליובאוויטש

הוצאה רביעית

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושלוש לבריאה
הי' תהא שנת נפלאות גדולות
צדי"ק שנה לכ"ק אדמו"ר שליט"א

פתח דבר

לקראת יום הבהיר י"א ניסן, יום הולדת השמונים ושמונה של כ"ק אדמו"ר שליט"א, לאורך ימים ושנים טובות –

הננו מוציאים לאור את המאמר ד"ה כי ישאלך בנך גו', שאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהתוועדות ד"א ניסן התשל"ח.

מערכת „אוצר החסידים“

י"ד ניסן, שנת ה'תשנ"ג (ה' תהא שנת נס"ס).
מאתיים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר הצמח צדק,
ארבעים שנה לנשיאת כ"ק אדמו"ר שליט"א,
ברוקלין, נ"י.

בס"ד. י"א ניסן ה'תשל"ח

כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם, — שאלה זו היא שאלת הבן חכם, כמ"ש בהגדה: חכם מה הוא אומר מה העדות גו'. וידוע הדיוק בדרושי רבותינו נשיאינו³, דמאחר שנקרא בשם חכם [דאמיתית החכמה היא חכמת התורה] הרי הוא בודאי יודע את המצוות, ומהי שאלתו מה העדות והחוקים והמשפטים גו'. ויש להוסיף, דמהמשך הכתוב: ואמרת לבנך גו' ויצונו הוי' לעשות את כל החוקים האלה גו' לטוב לנו גו' שמבארים המעלה שבקיום המצוות (לטוב לנו גו'). מובן שפירוש מה העדות גו' הוא מהו ענין המצוות (איזו מעלה יש בהם), וצריך ביאור, איך שייך שבו חכם ישאל שאלה כזו. וביותר אינו מובן, דבהביאור בענין המצוות (בהתשובה דואמרת לבנך) אומר שני ענינים. ויוציאנו הוי' ממצרים גו' ויצונו גו' לעשות את כל החוקים, דכיון שהוציאנו ממצרים אנו משועבדים אליו לקיים מצותיו. ועוד ענין בקיום המצוות שהם לטוב לנו כל הימים גו'. ומהו שבהתשובה דואמרת לבנך מבאר שני הענינים, מובן, ששניהם הם חידוש אצל הבן. ואינו מובן, דמאחר שאינו יודע ענין המצוות (לא רק שאינו יודע שהמצוות הם לטוב לנו, אלא שאינו מבין אפילו החיוב דקיום המצוות בדרך קבלת עול⁴), איך קוראים אותו בתואר (בו) חכם. גם צריך להבין (כמו שמדייק בהדרושים⁵) מה שאומר אשר צוה הוי' אלקינו אתכם, אתכם ולא אותנו. והגם דע"י שאומר הוי' אלקינו אין

(1) ואתחנו ו, כ.

(2) מירושלמי פסחים פ"י ה"ד. מכילתא (הובא בפרש"י) עה"פ בא יג, יד.

(3) ד"ה זה תרני"ד (סה"מ תרני"ד ע' רטז), עטרית (סה"מ עטרית ע' שנא), הישית (סה"מ הישית ס"ע 43

ואילך).
(4) וכמ"ש (ואתחנו ד, ו), כי היא חכמתכם וכינתכם לעיני העמים.

(5) ואתחנו ו, כא ואילך.

(6) ולהעיר, שמהמשך הענין בהגדה, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח כו" משמע שהשאלה מה העדות גו' היא (גם) מה הם דיני והלכות הפסח. ולהעיר, שגם כשנפרש שכוונת הכתוב ב,מה העדות גו' היא להמצוות ודיניהם — חילוק בין הפסוק להגדה, כי "העדות והחוקים והמשפטים" שבכתוב קאי על כל המצוות, ובהגדה, כהלכות הפסח.

(7) ראה פרש"י עה"פ יתרו כ, ב, כדאי היא ההוצאה (ממצרים) שתהיו משועבדים לי. ועד"ז ברמב"ן

שם. וראה רמב"ן ואתחנו שם.

(8) להעיר ברמב"ן שם, אנתנו חייבים לעשות רצון הבורא... ועוד שתהי' לנו צדקה... ויתן לנו שכר

טוב.

(9) ראה ספורנו עה"פ שם (ד"ה ליראה), לטוב לנו כל הימים, כי חפץ חסד הוא לא לתועלת.

(10) ראה ראב"ע עה"פ שם (ו, כ), למא זה העול עלינו.

מקום לטעות שמוציא ח"ו את עצמו מהכללי¹¹, מ"מ צריך ביאור מה שאומר אתכם¹², דהול"ל אשר צוה הוי' אלקינו אותנו, או אשר צוה הוי' אלקינו ותו לא¹³.

ונקודת הביאור בזה בהדרושים¹⁴, ע"פ הידוע¹⁵ דקיום המצוות של האבות הי' (בעיקר) עבודה רוחנית, והפעולה שעשו בגשמיות היתה כעין כלי להעבודה הרוחנית. והמצוות שניתנו במתן תורה, עיקרם הוא העשי' בפועל. דעשיית המצוה היא לא הכנה וכלי לכוונתה, אלא אדרבה, העשי' היא העיקר. וכמו בנדוד מצות אכילת מצה, דכאשר יכוון בסוד מצות מצה וח"ו יחסר הפועל ממש, לא ימשיך מאומה, ולאידך, כשיקיים המצוה בפועל, גם בלי כוונה¹⁶, ימשיך האור. ושאלת הבן חכם היא איך ממשיכים גילוי או"א"ס ע"י מעשה (המצוות). וזהו שאומר מה העדות גו' אשר צוה הוי' אלקינו אתכם, אתכם דוקא, דכיון שהעבודה שלכם (לאחרי מ"ת) היא עשי' (ולא עבודה רוחנית כעבודת האבות), איך נמשך גילוי או"א"ס ע"י עבודה זו. והתשובה (ואמרת לבנך) עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו הוי' ממצרים גו' ויצונו הוי' לעשות את כל החוקים האלה גו' היא, דגלות מצרים ויציאת מצרים היו הכנה למתן תורה, ובמתן תורה ניתן הכח שע"י מצוות מעשיות (לעשות את כל החוקים גו', לעשות דייקא¹⁷) ימשיכו המשכות למעלה יותר מההמשכות שהמשיכו האבות ע"י עבודה רוחנית שלהם, ועד להמשכת העצמות.

ב) וצריך להבין, דלכאורה, ביאור הנ"ל ששאלת הבן חכם היא על המצוות שלאחרי מ"ת דוקא, הוא ביאור רק על זה שלאחרי שאומר אשר צוה הוי' אלקינו הוא מוסיף אתכם בכדי להדגיש ששאלתו היא לא על המצוות דהאבות, כ"א על המצוות אשר צוה הוי' אלקינו אתכם לאחרי מתן תורה. אבל זה הי' מובן לכאורה גם כשהי' אומר בלשון כולל יותר אשר צוה הוי' אלקינו אותנו. גם צריך להבין אומרו מה העדות והחוקים והמשפטים, דמאחר ששאלתו היא על כללות המצוות הול"ל מה המצוות (וכיו"ב), ולמה מפרט עדות חוקים ומשפטים. ובפרט שהחילוק דהסוגים עדות חוקים ומשפטים הוא בכוננת המצוות [שהמצוות דחוקים

(11) ראה גם דעת זקנים מבעה"ת עה"פ ואתחנן שם. מחזור ויטרי הגש"פ.

(12) בדעת זקנים שם, והא דקאמר אתכם, לפי שעדיין לא נולד באותה שעה. ועד"ו במחזור ויטרי שם אתכם. . . אתם שיצאתם ממצרים. ויש לומר, שהדייק בהדרושים הוא ד, כי ישאלך בנך קאי גם על בנך שבכל הדורות (שגם אביו לא הי' ביציאת מצרים).

(13) ד"ה זה תרניד שם.

(14) ראה בכ"ז ד"ה כי ישאלך במאמרי אדהאמ"צ (ויקרא ח"א ע' נו ואילך). אוה"ת דרושים לפסח (כרך ג ע' תשטא. שם ס"ע תשסו ואילך). עטר"ת (ס"ע שנו ואילך). ד"ה ויקם עדות הש"ת (המשך להמאמר ד"ה כי ישאלך) ע' 53 ואילך.

(15) סה"מ תרס"ה ע' רכ ואילך. ובכ"מ.

(16) להעיר שבמצות אכילת מצה, גם הכוונה דלצאת ידי חובתו אינה מעכבת – ש"ע אדה"ו אריח הלי' פסח סתע"ה סכ"ח. וש"נ.

(17) מאמרי אדהאמ"צ שם (ע' סז).

צריך לקיימם מפני שהם ציווי הקב"ה (גזירה גזרת), והמצוות דעות ומשפטים צריך לקיימם גם מצד הטעם¹⁸]. והשאלה מה העדות גו' היא על ההמשכה שע"י מעשה המצוות. גם צריך להבין ששאלת הבן היא על כל ג' הסוגים דמצוות (עדות חוקים ומשפטים) ובהתשובה ויצונו גו' לעשות את כל החוקים גו' מזכיר רק חוקים. גם צריך להבין, בהחילוק בג' הסוגים עדות חוקים ומשפטים הוא¹⁹, שמשפטים הם המצוות שמחייבים מצד השכל (כמו גזל גניבה כיבוד אב ואם), ועדות הם המצוות שהם אות וזכרון (כמו שבת פסח סוכה ותפילין), דמצוות אלו, הגם שהשכל מצד עצמו (לולי ציווי התורה) לא הי' מחייבם [ודלא כהמצוות דמשפטים שגם אלמלא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול וגזל מנמלה²⁰]. מ"מ, לאחרי שהתורה ציוותה עליהם השכל מסכים לזה, וחוקים הם המצוות שגם לאחרי שהתורה ציוותה עליהם אין להם מקום בשכל, והם רק בדרך חוקה חקקתי גזירה גזרתי²¹. ועפ"י הי' צריך לומר לכאורה משפטים עדות וחוקים (בסדר דמלמלמ"ע) או חוקים עדות ומשפטים (בסדר דמלמעלמ"ט), והסדר בכתוב הוא עדות חוקים ומשפטים.

ג) ויובן זה בהקדים מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמרו ד"ה זה²² (שאמרו בחגה"פ הראשון בבואו לארצות הברית ע"מ לדור) בהדיק שבשאלת הבן חכם כתיב אתכם, דבזה שאומר אתכם (ולא אותנו) הוא דומה לכאורה להבן רשע. ומוסיף בהמאמר, דהגם שהבן חכם אומר ה' אלקינו, שהוא מכניס עצמו בכלל ישראל ומקבל עליו עול מלכות שמים, הרי זהו בנוגע להעיקר²³, אבל בנוגע לפרטי הענינים דעדות חוקים ומשפטים, הוא אומר אתכם. דמלשון המאמר משמע שהדיק בזה שאומר אתכם הוא לא רק שצריך ביאור למה אומר אתכם אלא גם כי בזה שאומר אתכם ולא אותנו שע"י יש מקום לטעות דזה שאומר אלקינו ומכניס עצמו בכלל הוא רק בנוגע להעיקר (קבלת עול מלכות שמים) אבל בנוגע לפרטי הענינים דעדות וחוקים ומשפטים הוא מוציא את עצמו מהכלל.

וי"ש לומר הביאור בזה, דבמצוות שני ענינים. זה שהמצוות הם ציווי השם, דענין זה הוא בכל המצוות בשוה, וזה שהמצוות נחלקות בג' סוגים דעדות חוקים ומשפטים. ושני ענינים אלה הם גם בקיום המצוות. דבכוונת המצוות, שני ענינים²⁴. כוונה כללית – לקיים ציווי השם, דכוונה זו היא בכל המצוות בשוה. וכוונה פרטית

18) שלכן נקראים בתורה בשם עדות ומשפטים.

19) ראה רמב"ן עה"פ ואתחנן שם (ו, כ). הנסמן בסה"מ מלוקט ח"ב ע' נה הערה 11.

20) עירובין ק, ב.

21) ראה תנחומא חוקת ג. שם ח. במדב"ר ר"פ חוקת. ועוד.

22) דתג הפסח הש"ת.

23) כ"ה הלשון במאמר הנ"ל.

24) ראה סה"מ מלוקט שם (ע' נו) וש"נ שבקיום המצוות צ"ל שתי כוונות, כוונה כללית לקיים רצון ה'

וכוונה פרטית השייכת לאותה המצוה. וראה הערה הבאה.

— קיום המצוה מפני שהיא עדות (אות וזכרון) על איזה ענין, או מפני שהיא חוקה וגזירה²⁵, או מפני שמחוייבת גם מצד השכל. ושאלת הבן חכם מה העדות והחוקים והמשפטים היא, דכיון שכל המצוות הם ציווי השם, מה נוגע הענין דעדות חוקים ומשפטים. ולכן מדייק בהמאמר דגם לאחרי שאומר אלקינו יש מקום לטעות שבנוגע לפרטי הענינים דעדות חוקים ומשפטים הוא מוציא ח"ו את עצמו מהכלל. ובכדי לשלול טעות זו הול"ל אותנו.

(ד) ויובן זה ע"פ המבואר במאמר הנ"ל, שג' הענינים דעדות חוקים ומשפטים הם ככל המצוות. שגם המצוות דחוקים ומשפטים נק' בשם עדות [כמ"ש²⁶ ויקם עדות ביעקב גוי], ועד"ז הוא בנוגע לחוקים, שגם בהמצוות שע"פ טעם (עדות ואפילו משפטים), הטעם הוא רק על כללות המצוה ולא על הפרטים²⁷, והפרטים הם באופן חוקה חקקתי גזירה גזרת. ועד"ז הוא בנוגע למשפטים, שגם בהמצוות דעדות וחוקים יש הענין דמשפטים²⁸.

והענין הוא, דבגילוי אלקות שע"י המצוות ג' מדריגות בכללות. אור המתלבש בעולמות, דבכללות הוא אור הממלא, ואור שלמעלה מהתלבשות בעולמות אבל שייד לעולמות, דבכללות הוא אור הסובב, ועצמות אוא"ס שלמעלה משייכות לעולמות. דאור הממלא מושג גם בשכל, ולכן המשכתו היא ע"י הענין דמשפטים, השגת השכל. ואור הסובב, אין שייד בו השגת החיוב ורק ידיעת השלילה, דזה שהוא יודע ומבין שבאור זה אי אפשר להיות השגת השכל, הו"ע ביטול ההשגה²⁹. ולכן המשכת אור הסובב היא ע"י קיום החוקים³⁰, שענינם הוא שמבטל את שכלו, אין לו רשות להרהר³¹. ובעצמות אוא"ס שאינו בגדר שייכות לעולמות, אין שייד לומר גם שהוא מושלל מהשגת השכל. ובמבואר בתנאי³², שהואמר על הקב"ה שאי אפשר להשיגו הוא כאומר על איזו חכמה רמה ועמוקה שאי אפשר למששה בידיים, שכל

25) בסה"מ מלוקט שם (וראה גם בהנסמן שם הערה 11) דבחוקים מודגשת כוונה הכללית לקיים רצון ה'. אבל ראה סה"מ היש"ע ע' 53 (וראה לקמן ס"ה) דענין החוקים הוא שעל ידם נמשך הביטול. וראה גם סה"מ צ' להצ"צ (פד, ב) דזה שהחוקים, צריך לעשותם כמקבל גזירה בלי טעם הוא בכדי לאכפיא לסט"א. ונמצא, שגם בחוקים יש כוונה מיוחדת (נוסף על הכוונה הכללית לקיים רצון ה') — ביטול ואתכפיא.

26) תהלים עח, ה.

27) מר"ג ח"ג פכ"ו.

28) ראה לקמן ס"ו, ובהערה 43 שם.

29) ראה המשך תרס"ו ע' יט.

30) בלק"ת פקודי ג, ד ואל"ך) שהמשכת אור זה (שיש בו רק ידיעת השלילה) היא ע"י מצוות לא

תעשה, שלילת המעשה. ובהמשך הענין שם (ד, ג) שענינם דמצוות לית הוא, אתכפיא וביטול — והרי גם ענין החוקים הוא אתכפיא וביטול, כנ"ל הערה 25.

31) שעיהו"א פ"ט (פו, ב). וראה ד"ה שובה ישראל ש"פ האיננו התשל"ז (לעיל ע' טז) הערה 24,

השומע יצחק לו. כי ענין השלילה, שאומרים על איזה דבר שהוא מושלל מדבר שני, שייך דוקא בדברים שיש יחס ביניהם, והשכל והמישוש הם שני ענינים נבדלים לגמרי שאין יחס ביניהם. [ואולי יש להוסיף, שבהמשל דשכל ומישוש, כיון ששניהם הם נבראים מוגבלים, יש יחס ביניהם. משא"כ בהנמשל³². ולכן זה שאין שייך לומר על הקב"ה שאי אפשר להשיגו הוא יותר מזה שאין שייך לומר על סכרא שכלית שאי אפשר למששה בידים]. ולכן, המשכת עצמות אוא"ס אינה גם ע"י ענין החוקים, ביטול השכל, כיון שלגבי עצמות אוא"ס אין שייך לומר גם הענין דשלילת השכל. וזה שע"י המצוות הוא המשכת עצמות אוא"ס הוא מפני שהמצוות הם רצון וציווי העצמות.

וזהו ענין העדות שבמצוות³³, דזה שכל המצוות (גם המצוות דחוקים ומשפטים) נק' בשם עדות הוא לפי שהם ממשיכים ומגלים העלם העצמי דעצמות אוא"ס, שלמעלה גם מסובב³⁴. דכמו שענין העדות בפשטות הוא על דבר הנעלם דוקא, דעל דבר הגלוי אין שייך עדות, מכיון שהוא גלוי, ואפילו על מילתא דעבידא לאגלווי אין צריך עדות³⁵, עד"ז הוא ברוחניות, דאור הממלא הוא דבר הגלוי שמושג בשכל, ואור הסובב שלמעלה מהתלבשות בעולמות הוא מילתא דעבידא לאגלווי (העלם ששייך לגילוי), כי ע"י ההשגה באור הממלא שמתלבש בעולמות, שהוא הארה בלבד (כדמוכה מזה גופא שהוא בהתלבשות), באים לידי ידיעה שישנו אור שהוא מופלא מעולמות, שהוא המקור שממנו נמשך ההארה שבהתלבשות. וענין העדות הוא בעצמות אוא"ס, שלמעלה גם מסובב, שהוא נעלם לגמרי. וזהו מה שכל המצוות נק' עדות, לפי שהם ממשיכים ומגלים עצמות אוא"ס שלמעלה גם מסובב.

ה) וביאור המעלה דעדות על חוקים כפרטיות יותר, אף שגם בחוקים נרגש בגילוי שהם רצונו ית', רצון שלמעלה מטעם, יובן ע"פ מ"ש בהמאמר³⁶ שחוקים הוא מלשון חקיקה. ומהמשך הענינים שבהמאמר משמע דשני ענינים בזה. ענין החקיקה למעלה, כמ"ש בהמאמר דמעלת אותיות החקיקה על אותיות הכתיבה היא שאותיות החקיקה אינם דבר נוסף על העצם, ומבאר שזהו בחינת הכתר. ויש לומר, דזה שהכתר (סובב) הוא דוגמת אותיות החקיקה שאינם דבר נוסף על העצם, הוא שהגילוי דאור הממלא להיותו גילוי שבבחינת גבול ולא כמו העצם, הוא כמו דבר נוסף על העצם, והגילוי דאור הסובב, להיותו בל"ג כמו העצם, אינו דבר נוסף על

32) להעיר גם משעוהו"א שם (פו, א), דרוממות החכמה על עש"י הוא רק חמש מדריגות (עש"י דיבור מחשבה מדות ושכל), אבל הקב"ה רם ומתנשא ממדרגת החכמה רבבות מדרגות כאלו עד אין קץ.

33) בהבא לקמן ראה סה"מ עטר"ת שם (ע' שנה). הי"ת שם (ע' 51 ואילך). וראה גם סה"מ מלוקט

שם ע' נח ואילך.

34) בלקו"ת פקודי שם (ד, סע"א ואילך) דענין העדות הוא בסובב. וראה סה"מ מלוקט ח"א ע' שג

הערה 83.

35) ר"ה, כב, ב.

36) דשנת הי"ת (ע' 52 ואילך). וכ"ה בדי"ה זה עטר"ת (ס"ע שנה ואילך).

העצם³⁷. ועוד ענין בחוקים מלשון חקיקה, שע"י החוקים נעשה בעולם ענין החקיקה. כדאיאת במדרש³⁸ ע"פ³⁹ אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, חוקים שבהם חקקתי את השמים והארץ. ומבאר בהמאמר דענין חקקתי שמים וארץ הוא הביטול שנעשה בעולם⁴⁰, ע"י המשכת הסובב, חקיקה דלמעלה.

הנה גם בחקיקה, ע"י חקיקה נעשה שינוי בהדבר שחוקקין בו, שאינו כמו שהי' בתחילה. וכמו בחקיקת אותיות באבן, שבתחילה הי' האבן פשוט ועכשיו הוא מצוייר באותיות⁴¹ [ובפרט כשהחקיקה הוא באבן הבהיר ומבהיק, שע"י החקיקה נעשה שינוי בהבהירות וההבהקה של האבן, שבמקום החקיקה אינו מבהיק כ"כ⁴²]. ועוד ענין בזה [נוסף להשינוי (ירידה) שנעשה בהאבן ע"י החקיקה], שהחקיקה היא קשורה בהחלל, שנחסר בהאבן, היינו שהחקיקה עצמה היא כמו היפך האבן. ויש לומר דשני ענינים אלה הם גם בהנמשל דאור הסובב. שהירידה בהאור להיות סובב לעלמין הוא דוגמת השינוי והירידה שנעשה בהאבן, שאינו פשוט (ואינו מאיר ומבהיק כ"כ) כמו שהי' תחלה. ועי"ז נעשה נתינת מקום לעולם (שמתהווה מאור הסובב), שמציאות העולם (מלשון העלם) הוא היפך גילוי האור, בדוגמת החקיקה שנחסר מהאבן.

ויש לומר, שעד"ז הוא גם בחוקים, דזה שנק' בשם חוקים מלשון חקיקה הוא מצד שני ענינים הנ"ל. והענין הוא, דפירוש חוקה הוא כמאמר רז"ל חוקה חקקתי גזירה גזרתי ואין לך רשות להרהר אחרי⁴³, דשני ענינים בזה. שהרצון דחוקים הוא (לא כמו שהוא בעצמותו, אלא) בבחינת ירידה כביכול לשלול את השכל (אין לך רשות להרהר), בדוגמת השינוי והירידה שנעשה בהאבן ע"י החקיקה. ושהשכל (שהרצון שולל אותו) הוא באופן שההבנה וההשגה שלו היא היפך הרצון⁴², שלכן צריך לשלול ולומר אין לך רשות להרהר. ועפ"ז תוכן יותר המעלה דעדות לגבי חוקים, דענין החוקים הוא הרצון דמצוות כמו שהוא בבחינת ירידה לשלול הענינים (השכל) שהם הפכים, וענין העדות הוא הרצון דמצוות כמו שהוא בעצמותו.

(37) וע"ד המבואר בכ"מ (סה"מ תרמ"ג ע' עו ואילך. המשך תעריב ח"א ע' רכט. ועוד), דזה שדוקא שם הוי' נק' שם העצם (כס"מ הל' עכו"ם פ"ה ה"ז. פרדס שער יט (שער שם בן ד'). מו"נ ח"א פס"א ואילך. עיקרים מאמר ב' פכ"ח) הוא לפי שהוא בל"ג כמו העצם ואינו דבר נוסף על העצם. ולהעיר, שבסה"מ תרמ"ג והמשך תעריב שם, שהוא בדוגמת גוון לבן שהוא גוון עצמי. ובלק"ת אחרי (כה, ג) שהחילוק שבין אותיות החקיקה ואותיות הכתב הוא, "קרוב" להחילוק שבין גוון לבן לשאר הגוונים.

(38) ויקיר פליה, ד.

(39) ירמ' לג, כה.

(40) ראה עד"ז המשך תרס"ז ע' קעט.

(41) ראה המשך תרס"ז ע' תעד. ובכ"מ.

(42) להעיר מסה"מ להצ"צ (פד, ב) שמביא שם מ"ש הרמב"ם (בשמונה פרקים פ"ו) שבדברים

שהתורה אסרתם בדרך חוק (כבשר בחלב ושעטנז) צריך לומר אפשר ואני שבשמים גזר עלי, ובסה"מ צ שם "בזאת שאומר אפשר הרי הוא רחוק מאד מאלקות".

ו) והנה כמו שלמעלה החילוק שבין עדות לחוקים ומשפטים הוא, דחוקים ומשפטים הם באור השייך לעולמות [אלא משפטים הם באור המתלבש בעולמות (ממלא) וחוקים הם באור שלמעלה מהתלבשות (סובב)] ועדות הם בעצמות אוא"ס שלמעלה משייכות לעולמות, עד"ז הוא גם בעבודת האדם, דחוקים ומשפטים הם בהשכל שבאדם (או עכ"פ בדרגת הנשמה ששייכת לשכל), התבוננות. [אלא שבמשפטים ההתבוננות היא בטעמי המצוות, כולל גם ההתבוננות בזה שגם המצוות דחוקים יש להם טעם⁴³, אלא שהטעם דמצוות אלו הוא בחכמתו ית' ולא נמשך בשכל הנבראים. וההתבוננות דחוקים היא שכל המצוות (גם המצוות דמשפטים) הם רצונו ית', רצון שלמעלה מטעם, למעלה גם מהטעמים שבחכמתו ית']. וענין עדות הוא בהאדם עצמו. כמ"ש⁴⁴ אתם עדי, דפירוש אתם הוא אתם בעצמכם. דכיון שכל אחד מישראל נשמתו היא חלק אלוהי ממעל ממש⁴⁵, ושרש הנשמות הוא בהעצמות (ולמעלה יותר מהשרש דתומ"צ), לכן, עצם מציאותם דישאל מעידה על העצמות. אלא שהגילוי דשרש הנשמה הוא ע"י העדות דהמצוות.

ז) ויש לומר, דעיקר ענינם של המצוות הוא שהם עדות, המשכת עצמות אוא"ס. וענין החוקים והמשפטים דמצוות (המשכת אור הסובב ואור הממלא) הוא, כי הכוונה בהמשכת העצמות שע"י המצוות היא שהמשכה תהי' בגילוי, וכיון שהעצמות הוא למעלה מגילוי, לכן הגילוי דהמשכת העצמות (עדות) הוא ע"י אור הסובב ואור הממלא (חוקים ומשפטים), גילויים⁴⁶. וזהו שהסדר דג' ענינים אלה הוא עדות חוקים ומשפטים, דבתחלה הו"ע העדות – המשכת העצמות, ואח"כ, בכדי שהמשכה תהי' בגילוי, הוא ע"י הגילוי דאור הסובב שנמשך ע"י ענין החוקים שבמצוות, ואח"כ, בכדי שהגילוי יהי' בפנימיות, הוא ע"י הגילוי דאור הממלא שנמשך ע"י ענין המשפטים שבמצוות⁴⁶.

ועפ"ז יש לומר, דזה שמשמע בתחלת המאמר ששאלת הבן חכם מה העדות והחוקים והמשפטים גו' היא דכיון שכל המצוות הם ציוויי השם למה הן נחלקות בעדות חוקים ומשפטים (כנ"ל סעיף ג), הוא גם להביאור (שבהמשך המאמר) דשאלת הבן חכם היא איך נמשך גילוי אלקות ע"י המצוות שלאחרי מ"ת שעיקרם הוא עשי' בפועל. והענין הוא, דזה שע"י מעשה המצוות נעשה המשכת אלקות אין זה פלא,

43) ושני ענינים בזה: א) שיש להם טעם בחכמה דלמעלה, כפנינים. וראה רמב"ם סוף הל' מעילה, והחוקים הן המצוות שאין טעמן ידוע, היינו שגם החוקים יש להם טעם, אלא, שאין טעמן ידוע' לפי שלא נמשך בשכל הנבראים (וראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' נז, ובהערה 27 שם). ב) שישנם ענינים במצוות דחוקים שאפשר להבינם גם בשכלנו. וכמ"ש הרמב"ם סוף הל' תמורה, ראו' להתבונן בהם, וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם. וראה בארוכה לקו"ש חל"ב ע' 174 ואילך. ואכ"מ.

44) ישע"י מג, י, ובוהר (ח"ג פו, א): אליו איננו ישראל.

45) תניא רפ"ב. וראה בהנסמן במאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"א ע' שגנ.

46) ראה עד"ז לקו"ש ח"ו ע' 21 הערה 69.

מכיון שהמצוות הם רצון הקב"ה. ושאלת הבן חכם היא על זה שע"י מעשה המצוות נמשך גילוי אלקות. דענין הגילוי שייך לכאורה לעבודה רוחנית ולא לעשי' גשמית. ולכן אומר מה העדות והחוקים והמשפטים גו', ולא מה המצוות (וכיו"ב) כי זה שע"י המצוות נעשה המשכת אלקות הוא מצד הנקודה המשותפת שבכל המצוות בשוה, שהם ציווי ורצון הקב"ה, וזה שהמצוות נחלקות בהסוגים עדות חוקים ומשפטים הוא בנוגע לגילוי המשכה [שבעדות המשכה היא בהעלם, ובחוקים המשכה היא בגילוי באופן דמקף, והגילוי דמשפטים הוא גילוי בפנימיות], ושאלת הבן חכם מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה הוי' אלקינו אתכם היא, דהמצוות אשר צוה הוי' אלקינו אתכם לאחרי מתן תורה שעיקרם הוא עשי' בפועל, ענינם הוא המשכת אלקות, וא"כ מה העדות והחוקים והמשפטים, שהחילוק דעדות חוקים ומשפטים הוא בענין הגילוי.

ה) והתשובה עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו הוי' ממצרים גו' היא שבמתן תורה שהי' לאחרי ההקדמה דגלות מצרים ויציאת מצרים ניתן הכח שע"י מצוות מעשיות ימשיכו המשכות הכי נעלות (כנ"ל סעיף א), וגם שהמשכות שע"י מעשה המצוות יהיו בגילוי. וזהו ויצונו הוי' לעשות את כל החוקים האלה ליראה גו', יראה אותיות ראי' (כמ"ש בהמאמר⁴⁷), שהמשכות שע"י עשיית המצוות (ויצונו גו' לעשות) יהיו בגילוי עד לאופן של ראי'. ועיקר גילוי המשכות שע"י עשיית המצוות יהי' לעל', שאז תהי' הראי' בדרגות הכי נעלות, ועד ליראה (אותיות ראי') את הוי' אלקינו, ראיית מהות א"ס ב"ה⁴⁸. וזהו ויצונו הוי' לעשות את כל החוקים גו', החוקים דייקא, כי כשמקיים המצוות (רק) מצד הטעם, המשכות שע"י המצוות הם בהעלם⁴⁹, ובכדי שהמשכות דהמצוות יהיו בגילוי, הוא ע"י שקיום המצוות (גם המצוות דעדות ומשפטים) הוא מפני שהם ציווי ה', כמו החוקים⁵⁰.

ט) והנה לאחרי כל הנ"ל צריך ביאור, דכיון שתורת אמת קוראת אותו בשם (בן) חכם, מסתבר, שהוא יודע החידוש דמתן תורה, שבמתן תורה ניתן הכח להמשיך ע"י מצוות מעשיות המשכות הכי נעלות ושהמשכות יהיו בגילוי, ומהי השאלה מה העדות גו'. ויש לבאר זה ע"פ מ"ש במק"א⁵¹, דזה שמעשה אבות נאמר בתורה (אף שעבודת האבות היתה לכאורה רק הקדמה למתן תורה), הוא, לפי שגם

47) סה"מ היש"ת ס"ע 57. עטרת' ע' שנט.

48) כ"ה הלשון בהמאמר שם.

49) היינו, שגם באופן זה ישנה המשכה שע"י המצוה. ואפילו כשמקיימה בשביל פני' וכיו"ב. אלא שאז המשכה היא בהעלם - ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1053. ובכ"מ.

50) כ"ה בסה"מ היש"ת שם. ועפ"ז, הכוונה ב"חוקים" בפסוק זה היא [לא לכוונה הפרטית ב"חוקים" (ראה לעיל הערה 25) כי אם] לזה שבחוקים מודגשת הכוונה הכללית דמצוות, שקיומם היא מפני ציווי ה'.

51) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 76 ואילך.

עכשיו לאחר מתן תורה צריכה להיות עבודה שבדוגמת עבודת האבות. והענין הוא, דזה שנצטוינו בכל יום ויום יהיו בעיניך (כחדשים⁵², ויתירה מזו) חדשים⁵³, הוא לא רק בנוגע להיוקר והחביבות דתומ"צ, אלא גם בנוגע ללימוד התורה וקיום המצוות עצמם. שבכל יום צריכים להיות בדרגא נעלית עוד יותר, כהציווי⁵⁴ מעלין בקודש, ועד לעלי' באין ערוך, ועד שהתומ"צ שהיו אצלו קודם הם (כלא חשיב או) לא חשיב לגבי התומ"צ דיום זה, שלכן התומ"צ דיום זה הם (כחדשים או) חדשים. וזהו שגם עכשיו לאחר מתן תורה צריכה להיות עבודה שבדוגמת עבודת האבות קודם מ"ת, כי מתן תורה הוא בכל יום, נותן התורה לשון הווה⁵⁵, ובכל יום הוא בדרגא נעלית יותר, ולכן, צ"ל בכל יום עבודה שבדוגמת עבודת האבות שהיא הכנה והקדמה למתן תורה דיום זה. ועפ"ז יש לבאר שאלת הבן חכם מה העדות גו' אשר צוה גו' אתכם, כי התומ"צ של הבן חכם הם בכל יום חדשים ממש, ולכן הוא נמצא תמיד בהתחלתו בהמצב דקודם מתן תורה. ויש לומר, דזה שאומר אשר צוה גו' אתכם, אתכם ולא אותנו, הוא, בכדי לרמוז שאצלו הוא המצב דקודם מתן תורה.

י"ד) ויש לקשר זה עם זה ששאלת הבן חכם היא בעיקר בליל הפסח, אף שהשאלה מה העדות גו' (בפשטות) היא בנוגע לכללות המצוות, כי בפסח הוא לידת עם ישראל⁵⁶. וזהו שחג הפסח שייך במיוחד לענין החינוך, כי חינוך הילדים מתחיל מיד כשנולד. וזהו הקשר דשאלת הבן חכם עם ליל הפסח, כי זה ששואל מה העדות גו' הוא כי (מצד זה שעולה תמיד בעילוי אחר עילוי) הוא נמצא במצב שלפני מתן תורה, ושאינו שייך עדיין לשום ענין, כתינוק ברגע שנולד.

יא) והתשובה עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו הוי' ממצרים ביד חזקה היא, שגם מי שהוא בדרגת תינוק ברגע שנולד (כולל זה שהוא בדרגא זו בפשטות, ולא כהבן חכם דזה שהוא בדרגא זו הוא מצד העליות שלו), ויתירה מזו, גם מי שהוא במצב דעבד לפרעה במצרים (לפני הלידה דיציאת מצרים), מוציא הוי' אותו ממצרים ביד חזקה, דביד⁵⁷ חזקה הוא תוקף ההתגלות ועד שנגלה⁵⁸ עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו וגאלם, שהוא דילוג⁵⁹ מן הקצה

52) שו"ע אדה"ז או"ח סי' סא סעיף ב (וש"נ). ספרי ופרש"י עה"פ ואתחננו ה. ו.

53) פרש"י עה"פ יתרו יט, א. וראה גם פרש"י עה"פ עקב יא, יג. תבוא כה, טו.

54) ברכות כה, א. וש"נ. וחי"ג קסב, ריש ע"ב. וראה לקו"ש חי"ג ע' 250 הערה ד"ה להעלות בקודש.

55) של"ה כה, א. לקו"ת זרעיק כג, א. מאמרי אדהאמ"צ שמות ח"א ע' קעה. וש"נ.

56) יחזקאל קאפיטל ט"ו. וראה מכתב עש"ק ר"ח ניסן ה'תשמ"ח (ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 688

ואילך). וש"נ.

57) כ"ה הלשון בהמאמר שם (ס"ע 57).

58) הגש"פ פיסקא, ויוציאנו ופיסקא, מצה זו".

59) ונקרא, פסח"ע על שם הדילוג - פרש"י עה"פ בא יב, יא. וראה מכתב ר"ח ניסן ה'תשמ"ה (הגש"פ

עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים - קה"ת תשמ"ז - ע' תתפה) ובהערות שם.

אל הקצה, מהמטה ביותר (עבדים לפרעה במצרים) להמעלה ביותר — הגילוי
דכבודו ובעצמו⁶⁰.

וכן תהי' לנו, אשר כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות⁶¹, גאולה בדרך דילוג
מן הקצה אל הקצה, שמחושך הכפול ומכופל דגלות, ובפרט בדרא דעקבתא
דמשיחא שהחושך גדול עוד יותר⁶², באים מיד להגילוי דונגלה כבוד הוי' וראו כל
בשר גוי⁶³, והיתה להוי' המלוכה⁶⁴, בביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(60) ראה המשך תעריב ח"ב ס"ע תתקכד.

(61) מיכה ז, טו. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ ס"ק זח (ע' תפז), מוח"א בהשמטות סכ"ה (רסא, ב). פע"ח
שער כ"א (שער חג המצות) פ"ו (בדי"ה מהר"י ז"ל). וראה די"ה כימי צאתך מארץ מצרים דאחש"פ התשל"ט
(סה"מ מלוקט ח"ג ע' קיט ואילך). די"ה זה די"א ניסן התשמ"ב (סה"מ מלוקט ח"ב ע' לו ואילך).

(62) עד „אשר חרפו אויביך ה' אשר חרפו עקבות משיחך" (סיום וחותם מזמור פ"ט בתהלים). וראה
ביאורי פסוק זה ב„קובץ י"א ניסן שנת הפ"ט" (קה"ת תש"ג) אות סא ואילך.

(63) ישע"י מ, ה.

(64) עובד' א, כא.

(*) ע"פ המנהג לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים לשנוח חייו (מכתב כ"ק מו"ח אדמור"ר ב"קובץ
מכתבים" שבסו"ס תהלים אהל יוסף יצחק ע' 214. אגרות קודש שלו ח"א ע' לא. ח"י ע' נג. וראה גם מאמרי
אדה"ו הקצרים ע' שמא) — מתחילים ב"א ניסן שנה זו (תשי"ג — שנת הדפסת המאמר) אמירת מזמור פ"ט
שבתהלים.